

tiae excellentiam, et aliorum bonorum abundantiam spectemus, multo majora fuerunt haec omnia in Angelis, quam fuissent in hominibus in statu innocentiae, ut per se notum est; fuit ergo in Angelis major superbiae occasio quam fuisset in hominibus in statu innocentiae; et tamen multo plures Angeli in innocentia persistierunt, quam per superbiam cederint; ergo idem credendum potius est futurum fuisse in hominibus in statu innocentiae. Nunc autem multo pauciores sunt qui salvantur, quam qui damnantur: ergo. Item, ex Angelis cecidit primus omnium, ut est probabilior sententia, et nihilominus nullum inde sumitur indicium, quod ex ceteris inferioribus plures cederint, quam fuerint stabiles; ergo nec ex casu primorum hominum potest sumi sufficiens argumentum ad reliquos. Solum ergo concludi potest idem potuisse accidere ceteris hominibus quod primis parentibus evenit, non tamen quod ita futurum fuisset; sicut etiam contingere potuisse ut omnes posteri, nullo dempto, per superbiam caderent, non tamen est verisimile ita futurum fuisse; ergo similiter, licet sit possibile, non tamen est admodum credibile id fuisset eventurum in majori hominum multitudine, quia verisimilis est naturam integrum in paucioribus defecturam. Unde etiam haec conjectura potest in contrarium retorqueri; nam, quia primi parentes peccaverunt, et justitiam pro omnibus perdiderunt, ideo plures sunt qui illos imitantur; ergo, si e contrario illi tentationem superbiae vicissent, et innocentiam ac integritatem pro omnibus servassent, plures etiam eos in conservanda innocentia, et præsertim in superanda superbia, imitati fuissent.

71. Accedit, quod occasio superbiae non esset tanta in posteris quanta fuit in parentibus, vel quia non reciperent a principio tam excellentia dona, sicut primi homines acceperunt, vel quia non essent tam singulares in eo felici statu, qui omnibus esset communis; vel certe quia exemplo et instructione parentum juvari possent ad similem temptationem superandam. Atque hinc etiam magis appetit prioris rationis inefficacia, tum quia illa occasio superbiae re vera non fuisset tanta, quanta fingitur; tum etiam quia ex tota illa bonorum affluentia nullus inordinatus motus superbiae ab intrinsecō oriri poterat, in eo statu in quo omnia ordinatissima erant, sed solum per extrinsecam suggestionem, vel voluntariam objecti apprehensionem

ac repræsentationem, poterat accidere hujusmodi lapsus; ex quo modica certe superbiendi occasio resultare poterat. Unde fit multo majorem esse occasionem peccandi in natura lapsa, quam in integra fuisset, non solum quoad cetera peccata, quod certissimum est, sed etiam quoad peccatum superbiae; quia, licet in eo statu potiretur homo pluribus Dei donis, tamen etiam haberet majus lumen ad cognoscendum illa esse a Deo, et in Deum esse referenda, et nullum haberet intrinsecum inordinatum appetitum majora obtinendi; nunc autem et illa perfecta luce non ita fruimur, et illum inordinatum affectum vehementer patimur; propter quod omnes Theologi generatim de omnibus peccatis docent, per peccatum originale contraxisse hominem facilitatem peccandi, ob ignorantiam mentis, malitiam voluntatis, et infirmitatem appetitus, ut videre licet in D. Thom., 1. 2, q. 83, art. 3.

72. Tudem, ultima congruentia de impugnatione dæmonis instatur etiam in dicto exemplo Angelorum; nam etiam supremus Angelus peccans, aliis, quantum potuit, ut se imitarentur persuasit, et nihilominus pauciores eum secuti sunt. Deinde falsum est quod assumitur; nam in eo casu solum posset dæmon tentare per extrinsecam suggestionem; nunc autem etiam utitur nostris inordinatis affectibus, eos excitando et movendo ad nos tandem. Ac denique credibile est in utroque statu dæmonem pro sua malitia et invidia tentaturum homines, quantum potest, quantumque a Deo permittitur. Igitur, si ex sola conditione utriusque status judicium ferdum est vel potius concipienda suspicio, credibilis est in statu innocentiae multo plures homines fuisse salvandos quam damnandos, quamvis in natura lapsa etiam per Christum redemptam contrarium eveniat.

73. *Alius dicendi modus.* — Hoc autem non obstante, posset aliquis alia ratione sustinere, absolute loquendo, plures homines salvari per Christum redemptorem in statu naturæ lapsæ, quam in statu innocentiae, quia credi potest numerum omnium hominum, qui in hoc statu ex Adamo generantur, ut comprehendit reprobos et prædestinatos, majorem esse quam in statu innocentiae futurus esset; atque ita fieri facile potest ut, quamvis in statu innocentiae plures homines forent salvandi quam damnandi, et e converso in natura lapsa plures damnandi quam salvandi, nihilominus, absolute comparando, plures sint salvan-

di in hoc statu quam in illo futuri essent. Sicut in Angelis pauciores fuerunt reprobri quam prædestinati; in hominibus vero, e contrario, plures sunt reprobri quam prædestinati, et nihilominus absolute comparando, fortasse major est numerus reproborum Angelorum quam hominum, si numerus Angelorum omnium multum excedit omnium hominum multitudinem. Ratio autem, vel conjectura, ob quam credi potest numerum hominum futurum fuisse minorem in statu innocentiae, esse potest, vel quia homines tunc breviori tempore viverent in statu viæ, sed paulo post usum rationis et perseverantiam in bono transferrentur ad patriam, ad modum Angelorum, vel quia propter perfectionem illius statutus non ita insisterent filiorum procreationi, sed uno vel alio genito contenti essent. Vel certe quia numerus prædestinatorum breviori tempore consummaretur, quia per pauci essent mali, et ita etiam generationum successiones breviori tempore durarent. Sed haec omnia incerta sunt, et quamvis probabilitate dicantur, negari facile possunt.

74. *Resolutio.* — Quocirca, si solum ex conditione status, vel aliis inferioribus rationibus hæc res consideretur, nihil in ea quod firmum sit et constans affirmari posse censeo. Si tamen ad divinam prædestinationem recurramus, probabile censeo non plures fuissent salvandos in uno statu quam in alio. Opinor enim (ut inferius attingam) electionem seu dilectionem efficacem hominum salvandorum factam esse ante prævisum Adæ peccatum, et independenter ab illo, quantum ad infallibilem consecutionem illius finis. Quod duplice intelligi potest: uno modo tantum formaliter, quod nimurum decrevit Deus tantam hominum multitudinem ad gloriam perducere, quamvis singula individua non elegerit usque ad prævisionem originalis peccati. Secundo modo intelligi potest etiam materialiter, scilicet, quia hos homines in individuo designatos, et in tanta multitudine, dilexit Deus, ut cum Christo regnarent, etiam ante prævisum originale peccatum; et uterque modus ad rem præsentem sufficit: posterior tamen omni ex parte magis satisfacit, quia ita fit ut iidem, qui absque peccato Adæ efficaciter salvandi essent, efficaciter etiam fuerint per Christum redempti. Imo hinc ratio reddi potest, ob quam Christus non oblitus efficaciter redemptionem suam pro pluribus, quia, scilicet, non plures fuerant a Deo electi. Et hic posterior modus dicendi et ex-

SECTIO V.
Utrum in Christi satisfactione vera et propria justitia intercesserit.

1. *Quæstionis difficultas, ex dupli capite.* — Duplex dubitandi ratio, et utraque sane gravis et difficilis, occurrit in quæstione præsita. Prior est, quoniam vera et propria justitia inter personas distinctas esse debet, nam justitia virtus est quæ essentialiter alterum respicit, ut cum Aristotele, 5 Ethic., c. 1, ceteri docent: sed hoc non potest convenire proprie in satisfactionem Christi. Primo, quia Christus per se primo satisfecit Deo pro hominibus; ipse autem non est alter a Deo, cum Deus ipse sit; ergo ejus satisfactio non fuit ad alterum; nam illa vox *ad alterum*, distinctionem suppositorum indicat, ut sentit D. Thom. 2. 2, q. 58, art. 2. Secundo, quia, si satisfactio Christi ad eternum Patrem comparetur, licet personaliter ab illo distinguatur,

in ordine tamen ad propriam justitiam illa distinctio non sufficit, quia inter filium et patrem non intercedit propria justitia, teste Aristotele, **1** Ethic., cap. 6, quia filius est aliquid patris, et quasi pars ejus, ut docet D. Thom., **2**, **2**, q. **58**, artic. **4**. Tertio, quia Christus non simpliciter in quantum Deus, sed in quantum homo, satisfecit; at vero in quantum homo, est creatura et servus Dei, ac denique quidquid est, Dei est; sed inter servum et dominum, hac ratione non intercedit propria justitia, teste Aristotele supra; ergo.

2. Secundum. — Posterior ratio dubitandi est, quia satisfactio Christi, nec ut ab ipso procedebat et offerebatur Patri, erat actus veræ et propriæ justitiæ; nec ut ab ipso Deo et aeterno Patre acceptabatur; ergo nullo modo. Explico et probo primam partem antecedentis, quia Christus non tenebatur ex justitia mori pro hominibus, aut satisfacere pro illis; poterat quidem teneri ex obedientia, vel ex charitate, si præceptum illi impositum est, quod modo non disputo; tamen ex justitia non est unde potuerit obligari; ergo illa satisfactio, ut ab illo procedebat, non erat actus justitiæ; repugnat enim esse actum justitiæ sine justitiæ obligatione. Dicitur fortasse, ex pacto aliquo, ut fidejussorem hominum, potuisse teneri ex justitia. Sed contra, quia ipsimet homines non tenentur ex propria justitia satisfacere Deo pro peccatis, sed ex pœnitentia vel religione; ergo, quamvis demus Christum in se suscepisse debitum, et obligationem hominum, non potest illud ad justitiam pertinere, quia non potest esse major obligatio fidejussoris quam principalis debitoris. Et confirmatur, quia in Christo homine non fuit alia propria justitia, vel alterius rationis, quam sit in aliis hominibus; sed nulla propria justitia humana habet actum circa Deum, ut constat ex materia de Religione et de Pœnitentia, et patet breviter, quia si aliqua versaretur, maxime justitia commutativa; sed hæc non, quia proprie versatur in commutationibus dati ac accepti, ut constat ex **5** Ethicor., cap. **2** et **4**; unde proprie constituit æqualitatem in his rebus quæ sunt unius, et non alterius, et inter eos qui habent jura et dominia condivisa, quique invicem utilitatem vel damnum recipere possunt; quæ omnia non habent locum in ordine ad Deum.

3. Probatur jam altera pars antecedentis, scilicet, nec in Deo ipso fuisse actum justitiæ, satisfactionem Christi suscipere vel ac-

ceptare: primo, quia nulla persona offensa tenetur acceptare satisfactionem ab alio quam ab ipso offendente, ut patet ex communi sensu omnium hominum, qui prudenter et secundum moralem estimationem de satisfactione judicant; et ratio sumi potest ex differentia inter satisfactionem et restitucionem; restitutio enim respicit res ipsas, unde si reddatur res æqualis, nihil refert quod ab uno vel ab altero reddatur; at vero offensa, et similiter satisfactio, respicit actiones et personas, et ideo nullus tenetur ad acceptandam satisfactionem, nisi ab eadem persona quæ illum offendit, quia alias non videtur proprie resarciri impropositio illa, vel inæqualitas, quæ inter personam offendentem et offensam intercessit. Secundo et maxime, quia obligatio, vel debitum justitiæ, non habet locum in Deo, videtur enim quamdam imperfectionem præ se ferre; unde Anselm., in Prosologio, cap. **10** et **11**: *Justus es, inquit ad Deum, non quia reddit debitum, sed quia facis quod decet.*

4. Primus dicendi modus. — Propter hæc dici posse videtur, justitiam hanc, quæ satisfactioni Christi tribuitur, non appellari justitiam, quia propriam et veram rationem formalem justitiæ habeat, sed propter quamdam analogiam, seu similitudinem quam habet cum propria justitia, vel commutativa, quatenus in compensanda offensa divina servavit æqualitatem rei ad rem, vel vindicativa, quatenus peccata hominum in seipso condigne vindicavit. Cui dicendi modo favent Theologi, qui communiter negant esse in Deo propriam justitiam ad alios, atque adeo etiam ad Christum, generaliter enim loquuntur; unde etiam fit nec Christi ad Deum posse esse veram justitiam, hæc enim correlativa esse videntur; illam vero sententiam docent, in **4**, d. **46**, Scot., Duran. et Palud., q. **1**, fundari in hoc, quod inter Deum et creaturam non potest æqualitas constituiri; Bonav. autem ibi, art. **2**, q. **1**, ad **1**, secutus Alens., **1** p., q. **39**, memb. **1**, in eo fundatur, quod in Deum non cadit debitum proprium, quod tamen est de ratione propriæ justitiæ, ut ait D. Thomas, ibid., q. **1**, art. **1**, q. **1**; et **1** p., q. **21**, art. **1**, Ethicor. **1**, Contra gent., cap. **93**, negat justitiam commutativam proprie esse in Deo, licet de distributiva aliud sentiat, de qua nunc non videtur referre, quia in compensanda injuria de qua modo agimus, non distributiva, sed commutativa justitia debuit intercedere; et eam sententiam sequuntur

omnes Thomistæ, Capreol., Cajetan., Ferrar., citatis locis; sequitur etiam Richard., dicta d. **46**, art. **1**, q. **1**.

5. Secunda et vera sententia, quod in satisfactione Christi fuit vera justitia. — Nihilominus simpliciter et absolute dicendum videtur, in Christi Domini satisfactione servatam esse propriam et veram justitiam, tam ipsius ad Deum, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis consentanea D. Thom. hoc loco, et aliis superius citatis, et omnes ejus discipuli eam amplectuntur, illique plurimum favent omnia, quæ de efficacia et valore satisfactionis Christi, ex Scriptura et Patribus a me adducta sunt. Ex quibus ad confirmandam veritatem hanc, hac sola ratione utor; nam quæ sacra Scriptura et Pares nobis tradunt, præsertim cum proponunt et docent mysteria fidei, sunt in proprietate et veritate, ac sine metaphoris intelligenda, nisi quidpiam ex hoc sequatur tam aperte absurdum, ut cogat nos ad metaphoras vel improprias significaciones configere; sed sacra Scriptura nihil frequenter tradit, quam in hominum per Christum redemptio fuisse justitiam servatam, et apertissime demonstratam, ut constat ex cap. **3** ad Roman., et **5**, et ex aliis multis supra allegatis, et aliis quæ in sectione sequenti afferemus; ergo debet hoc intelligi de vera et propria justitia, si absque inconvenienti aliquo vel absurdo fieri potest. Solum superstes ut hoc ita fieri posse demonstramus, nam in reliquis ratio procedit ex certis principiis Theologicis; hoc vero nec brevius neque commodius fieri potest, quam expediendo difficultates propositas.

6. Ut virtus aliqua Deo proprie tributur, quid spectandum sit. — Prius tamen quam ad hoc accedam, notandum est, ut virtus aliqua vel actus ejus dicatur proprie reperiri in Deo, non oportere ut eodem modo et cum omnibus imperfectionibus in Deo sit, quo in hominibus vel inter homines reperitur. Nam, si hoc esset necessarium, nec misericordia proprie esset in Deo, quia in eo non est compassio; nec liberalitas, quia non privatur eis bonis quæ alii communicat; nec vindicatio, quia non se tuerit vel servat incoludem alio: puniendo; nec scientia, quia non discurrit, neque assensum conclusionis colligit ex sensu principii. Denique hoc generali ratione constat, quia cum hæc attributa, virtutes et perfectiones non univoce, sed analogice dicantur de Deo et nobis, quamquam in Deo sint proprie et formaliter, ta-

men excellentiori modo esse necesse est; ut ergo virtus aliqua, quæ in hominibus est, dicatur proprie convenire Deo, sufficit ut formalis ratio illius virtutis, formaliter ac proprie in Deo et in nobis reperiatur, licet in nobis habeat adjunctam aliquam imperfectiōnem, quam non habet in Deo, ut in exemplis adductis de scientia et misericordia videre est; tunc enim talis imperfectio non est de conceptu formalis illius virtutis secundum se, sed solum illi convenit prout in nobis est, cuius signum est, quia, præcisa per intellectum illa imperfectione, intelligitur manere quædam ratio formalis virtutis, distincta secundum rationem ab aliis virtutibus vel perfectionibus, quæ formaliter et proprie in Deum convenit, et in nobis etiam reperitur. Hoc enim modo, et nullo alio intelligere possumus alias perfectiones vel virtutes, quæ in nobis sunt, formaliter et proprie in Deo reperiri, et ad eundem modum philosophandum est de divina justitia. Quomodo autem id possit explicari et persuaderi, in solutione secundæ difficultatis melius diceatur.

7. Prima responsio. — Ad primam ergo difficultatem sunt nonnulli qui, ut propriam justitiam in Christi satisfactione tueantur, dicunt illum Patri, non autem suæ divinæ personæ satisfecisse, quod ex Scriptura confirmant, quæ frequenter ita loquitur, ad Ephes.

2: Per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu ad Patrem; **1** Joan. **2: Advocatum habemus apud Patrem;** et Joan. **14, 15 et 16**, sœpe Christus ad Patrem orat pro nobis; quo supposito facile expediunt objectionem quæ fiebat de justitia inter patrem et filium; cum enim Aristoteles negat inter patrem et filium intercedere veram justitiam, aperte loquitur de filio qui est sub cura paterna, et non habet propria bona, nec censemur habere aliam voluntatem præter voluntatem patris; at vero si inter homines etiam loquamur de filio jam emancipato, et habente propria bona propriamque voluntatem, recte potest inter eum et patrem vera ratio justitiæ intercedere; in proposito ergo, quamvis Christus, ut Deus, et Filius Dei naturalis, non possit verum actum justitiæ erga Patrem suum exercere, non quidem quia sit pars ejus, vel sub cura ejus, hujusmodi enim imperfectiones non cadunt in Deum, sed quia est ejusdem substantiæ et voluntatis cum ipso, tamen idem Filius in alia natura potest justitiam ad Patrem suum exercere, quia est persona distincta, et habe-

naturam et voluntatem distinctam, per quam potest veros actus justitiae perficere.

8. Rejicitur. — *Christus satisfecit tribus personis, ut sunt unus Deus.* — Sed hic modus, quatenus negat Christum et sibi et toti Trinitati satisfecisse pro nobis, omnino mihi displicet; potius enim dicendum est primo ac per se satisfecisse Deo, et consequenter tribus personis, ut unus Deus sunt, quae est aperta sententia Pauli, 2 ad Corinth. 5, dicentis: *Erat Deus in Christo, mundum reconcilians sibi;* ubi sicut Deus dicitur esse in Christo ratione divinæ naturæ, ita ratione ejusdem dicitur reconciliasse mundum sibi. Et ita intelligunt ibi glossa et expositores, et Augustinus, serm. 120 de Tempore. Unde ibidem dicitur: *Omnia ex Deo, qui nos sibi reconciliavit.* Sicut ergo omnia sunt ex Deo, ut sic, et a tota Trinitate, ut est unus Deus, ita Christus nos reconciliavit Deo et toti Trinitati; notat vero ibi Chrysostomus, homil. 11, sicut per quamdam appropriationem dicuntur interdum omnia esse a Patre, ita etiam non-nunquam tribui Patri, quod sibi reconciliet homines per Filium; et Ambrosius, 3 de Fide, cap. 5: *Deus, inquit, erat in Christo, mundum reconcilians sibi; hoc est sempiterna divinitas.* Aut si Pater in Filio, sicut Filius in Deo Paire, et substantia utique et operationis unitas non negatur. Unde ad Ephes. 2, paulo ante verba quæ supra citata sententia afferebat, ait Paulus: *Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum;* et infra: *Ut duos condat in se ipso in unum nostrum hominem faciens pacem, et reconciliet ambos, in uno corpore, Deo.* Sic etiam 1 ad Timoth. 2 vocat mediatorem Dei et hominum; Dei, scilicet, quatenus Deus est, ut late tractat Cyril., lib. 12 Thesaur., cap. 10, et attigit Augustin., 9 de Civitat., cap. 15; clarius vero illa verba tractans August., enarrat. 2 in Psalm. 29, interrogat: *Quid est mediatorem esse? inter Patrem et homines? non, sed inter Deum et homines: quid est Deus? Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus: inter illam Trinitatem, et hominum infirmitatem mediator factus est homo; quæ verba transcripsit Beda, 1 ad Timoth. 2; et Anselm. ibid.; unde idem Augustinus, lib. 10 de Civit., c. 20: Cum in forma, inquit, Dei sacrificium cum Patre sumat, tamen in forma servi sacrificium magis voluit esse, quam sumere.* Et ad eundem modum Cyril. Alexan., in defens. 10 Anathemat. ad Evoxptum: *Non ut majori, inquit, offerat sacrificium, sed sibi ipsi et Patri.*

9. Ratione denique hoc sufficienter cen-

vincitur, quia satisfactio illi offertur, cui offendio facta est; sed offensa primario fit Deo, ut sic, et tribus personis consequenter, ut sunt unus Deus; quia ratione unius supremæ naturæ ac voluntatis omnes tres personæ sunt unus legislator, cuius præceptum peccator transgreditur; unus finis ultimus a quo averitur; unus Dominus, quem offendit; unus denique Deus, qui satisfactionem suscipit, et peccata remittit. Confirmatur, quia certum est personam Filii fuisse offensam per peccatum Adæ; ergo, si illi factum satis non est, non fuit Christi sufficiens satisfactio, sed oportuisset Spiritum Sanctum incarnari, ut Filio satisfaceret. Tandem non potest peccatum remitti, nisi a Deo condonetur; non potest autem peccatum a Deo condonari, quin æque ab omnibus tribus personis condonetur, quia opera Trinitatis ad extra sunt indivisa; ergo non potest satisfaci Deo pro peccato, quin æque omnibus tribus personis satisfiat. Negabit fortasse aliquis illusionem, quia, licet remissio non possit esse nisi ab omnibus personis, tamen ab una, cui satisfactum esset, posset esse ex justitia; ab alia vero gratis, cui satisfactum non esset. Sed hoc apertam involvit repugnantiam, tum quia tam opus justitiae quam misericordia est necessario indivisum, et commune omnibus personis, quia per se primo est ab illis, ut sunt unus Deus, et una voluntate operantur; tum etiam quia non potest uni personæ esse satisfactum, si non sit omnibus; non enim potest uni personæ esse satisfactum, nisi sit satisfactum Deo, ut Deus est; si autem satisfactum est Deo, ut Deus est, etiam personis omnibus satisfactum esse necesse est. Dices: aliqua offensa potest directe esse contra unam personam, et non contra aliam, ut blasphemia vel hæresis contra Spiritum Sanctum, vel contra Filium; ergo et satisfactio. Respondetur, opus, per quod fit offensa, proprius et immediatus versari circa unam personam ex intentione operantis, vel quatenus actio vel conversio ejus illam respicit ut proximum objectum; tamen ratio offensæ et aversionis primario est respectu Dei ultimi finis, et consequenter ac æque respectu omnium personarum. Similiter ergo id, per quod fit satisfactio, potest circa unam personam ut proximum objectum versari, ut est oratio ad Patrem, verbi gratia; tamen ratio satisfactionis necessario est communis omnibus personis quas respicit, ut sunt unus Deus.

10. Secunda responsio. — Alius modus respondeendi est, non solum Verbum, sed huma-

nitatem etiam ipsam satisfecisse, quæ cum distincta sit a persona Verbi, recte potuit inter ipsam et Verbum propria justitia intercedere. Hoc autem ita probatur, quia Christus ut homo satisfecit; ergo et humanitas. Secundo, quia humanitas est grata Deo, et totum principium suarum actionum et passionum. Tertio, actiones sunt singularium, 1 Metaph., cap. 1; sed humanitas est singularis res; ergo illa est quæ operatur et satisfacit; sic enim Augustinus, præfatione ad enarrat. 2 in Psal. 29, quem imitatur Beda, 1 ad Timoth. 2: *Habes, inquit, majestatem ad quomodo; habes humanitatem quæ pro te oret.*

11. Rejicitur. — Hæc tamen responsio et difficultatem non evacuat, et aliena est a modo loquendi et sentiendi omnium Patrum. Primum constat, quoniam vel humanitas per se non sufficiebat ad talem satisfactionem; vel certe si ad hanc aliquo modo dicatur potens, id habere debuit a supposito cui unita est, juxta ea quæ in præcedenti dubio dicta sunt, et quæ inferius de satisfactione puri hominis dicentur; semper ergo superest eadem difficultas, quomodo idem suppositum fuerit ratio satisfaciendi sibi ipsi. Secundum ex dictis etiam patere potest; omnes enim Patres in hoc maxime ponunt efficaciam satisfactionis Christi, quod ipsa persona divina est quæ satisfacit, ipsa est hostia, et sacrificium, et infinitum pretium, ut supra sæpius citatum est; et Paulus ipsi Filio tribuit quod fuerit Summus Pontifex, et dignum sacrificium obtulerit, et ideo causa salutis fuerit omnibus obtemperantibus sibi, ad Hebr. 5, ubi exauditus etiam dicitur pro sua reverentia.

13. Satisfit primæ difficultati: *Christus, in quantum homo, satisfecit sibi ut Deo.* — Dicendum ergo est, licet Aristoteles non cognoverit ejusdem personæ ad seipsam, secundum diversas naturas, posse veram ac propriam justitiam intervenire, quia non intellexit duas naturas habentes voluntates liberas, et propria dominia suorum actuum, posse in eodem supposito convenire, tamen, supposito hoc mysterio, hanc distinctionem sufficere, ut idem Christus, in quantum homo, sibi ut Deo ex propria justitia satisfaciat, et ibi intervenire sufficientem rationem ad alterum, quia per diversas voluntates liberas satisfactio offeratur et acceptatur; quod ita verum esse variis modis explicatur. Primo, quia non minus obedientia et religio est ad alterum quam justitia; sed Christus, ut homo, veram et propriam obedientiam, et orationis ac religionis cultum præstabat sibi ipsi ut Deo; ergo simili modo offerre poterat satisfactionem. Secundo Christus ut Deus est ultimus finis, et ut homo est mediator inter Deum et hominem; sed non videtur esse minus necessaria distinctio inter mediatorem, et eum apud quem intercedit, quam in actu justitiae sit necessaria; ergo. Tertio, hic homo Christus habet proprium dominium, per voluntatem humanam, eorum actuum, quos libere per talem voluntatem operatur, quod distinctum est a domino proprio voluntatis divinæ, nam hoc est

12. Ratione. — Neque secundum veram philosophiam ille modus loquendi probatur; nam, licet verum sit totam rationem patienti vel operandi esse humanitatem, tamen quod operatur, non dicitur proprie ipsa humanitas, sed homo, vel persona et suppositum; quia illi tribuitur operari, cui perfecte et simpliciter tribuitur esse; sed id quod est simpliciter, tanquam perfecta et absoluta substantia, est suppositum. Et ratio hujus propria est, quia cum operari sequatur esse, non intelligitur res completa ad operandum, donec intelligatur completa ad existendum; et ideo operatio non proprie tribuitur rei, prout incompleta est in existentia sua, quomodo significatur nomine humanitatis, sed prout absolute existit, ac per se, quomodo significatur nomine personæ, ut docuit optime Damascenus, lib. 3,